

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2008 m. balandžio 15 d.*

Byloje C-268/06

dėl 2006 m. birželio 12 d. *Labour Court* (Airija) sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2006 m. birželio 19 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Impact

prieš

Minister for Agriculture and Food,

Minister for Arts, Sport and Tourism,

Minister for Communications, Marine and Natural Resources,

Minister for Foreign Affairs,

Minister for Justice, Equality and Law Reform,

Minister for Transport

* Proceso kalba: anglų.

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai A. Rosas, K. Lenaerts (pranešėjas), G. Arestis, U. Löhmus ir L. Bay Larsen, teisėjai P. Kūris, E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Klučka ir A. Ó Caoimh,

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė K. Sztranc-Sławiczek, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2007 m. gruodžio 5 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Impact*, atstovaujamos SC B. O'Moore, BL M. Bolger ir solisitoriaus D. Connolly,

— Airijos, atstovaujamos D. O'Hagan ir M. Heneghan, padedamų SC A. Collins, bei BL A. Kerr ir F. O'Dubhghaill,

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos H. G. Sevenster ir M. de Grave,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos E. O'Neill, K. Smith ir I. Rao, padedamų baristerio R. Hill,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos M. van Beek ir J. Enegren,

susipažinęs su 2008 m. sausio 9 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl prie 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, 1999, p. 43) pridėto 1999 m. kovo 18 d. sudaryto bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (toliau – bendrasis susitarimas) 4 ir 5 punktų išaiškinimo, valstybių narių proceso autonomijos apimties ir jų teismams tenkančios Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos apimties.
- ² Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp Airijos profesinės sąjungos *Impact* (toliau – *Impact*), veikiančios Airijos valstybės tarnautojų vardu, ir šiuos tarnautojus įdarbinusių ministerijų dėl jiems, kaip pagal terminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams, taikomų darbo užmokesčio ir pensijų sąlygų ir dėl vienos iš šių ministerijų taikomų tam tikrų terminuotų darbo sutarčių pratęsimo sąlygų.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

3 Direktyva 1999/70 grindžiama EB 139 straipsnio 2 dalimi ir pagal jos 1 straipsnį ja siekiama „įgyvendinti bendrąjį susitarimą <...> sudarytą <...> tarp bendrųjų skirtingų pramonės šakų organizacijų (ETUC, UNICE ir CEEP) ir pateikiamą šios direktyvos priede“.

4 Pagal šios direktyvos 2 straipsnio pirmąją pastraipą:

„Valstybės narės įstatymais ir kitais teisės aktais įtvirtina nuostatas, būtinas, kad šios direktyvos būtų pradėta laikytis ne vėliau kaip nuo 2001 m. liepos 10 d., arba užtikrina, kad ne vėliau kaip iki tos dienos administracija ir darbuotojai priimtų reikiamas priemones susitarimu, o valstybės narės privalo imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių joms visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.“

5 Pagal šios direktyvos 3 straipsnį ji įsigalioja 1999 m. liepos 10 d., t. y. paskelbimo *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* dieną.

6 Pagal bendrojo susitarimo 1 punktą jo „tikslas:

a) pagerinti darbo pagal terminuotas sutartis kokybę, užtikrinant nediskriminavimo principo taikymą;

b) sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarinėjant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius.“

7 Bendrojo susitarimo 4 punkte „Nediskriminavimo principas“ numatyta:

„1. Pagal terminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams negali būti taikomos mažiau palankios darbo sąlygos negu panašioms nuolatinėms darbuotojams vien dėl to, kad jie sudarė terminuotas darbo sutartis ar palaiko terminuotus darbo santykius, nebent ši nevienoda traktuotė yra objektyviai pagrįsta.

2. Tam tikrais atvejais taikomas *pro rata temporis* (proporcingo laiko) principas.

3. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai, atsižvelgdami į Bendrijos teisę ir nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis bei praktiką, nustato šio straipsnio taikymo priemones.

4. Pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų ir pagal neterminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų darbo stažo kriterijai, susiję su konkrečiomis darbo sąlygomis, yra vienodi, nebent skirtingi darbo stažo kriterijai yra objektyviai pagrįsti.“ (Pataisytas vertimas)

8 Bendrojo susitarimo 5 punkte „Piktnaudžiavimo prevencijos priemonės“ nurodyta:

„1. Kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius tais atvejais, kai nėra lygia-verčių teisinių priemonių, neleidžiančių piktnaudžiauti, valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais pagal nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką, ir (arba) socialiniai partneriai, atsižvelgdami į konkrečių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų reikmes, nustato vieną ar kelias iš toliau nurodytų priemonių:

- a) objektyvias priežastis, pateisinančias tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą;
- b) maksimalią bendrą paeiliui sudaromų terminuotų darbo sutarčių ar nustatomų darbo santykių trukmę;
- c) tokių sutarčių ar santykių atnaujinimo skaičių.

2. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai tam tikrais atvejais nustato, kokiomis sąlygomis terminuotos darbo sutartys ar santykiai:

- a) laikomi „sudaromais ar nustatomais paeiliui“;

b) laikomi neterminuotomis sutartimis ar santykiais.“

- 9 Bendrajame susitarime taip pat yra 8 punktas „Įgyvendinimo nuostatos“, kurio 5 dalyje numatyta:

„Ginčams ir skundams, kylantiems dėl šio susitarimo taikymo, užkertamas kelias ir jie sprendžiami pagal nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ir praktiką.“

Nacionalinės teisės aktai

- 10 2003 m. Darbuotojų (dirbančiųjų pagal terminuotas darbo sutartis) apsaugos įstatymas (*Protection of Employees (Fixed – Term Work) Act 2003*) (toliau – 2003 m. Įstatymas) į Airijos teisinę sistemą perkėlė Direktyvą 1999/70. Šis įstatymas įsigaliojo 2003 m. liepos 14 dieną.
- 11 2003 m. Įstatymo 6 straipsnis perkelia bendrojo susitarimo 4 punktą. Pagal kartu taikomas šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalį ir 6 straipsnio 1 dalį pagal terminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams suteikiamos tokios pačios teisės į darbo užmokestį ir pensiją kaip ir panašiams nuolatiniais darbuotojams.
- 12 2003 m. Įstatymo 9 straipsniu perkeliamas bendrojo susitarimo 5 punktas. 9 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad darbuotojo, kuris šio įstatymo priėmimo dieną ar po šios datos yra nepertraukiamai išdirbęs trejus metus savo darbdaviui ar su šiuo

asocijuotam darbdaviui, terminuotą darbo sutartį šis darbdavys gali pratęsti tik vieną kartą ir ne daugiau kaip vieneriems metams. Pagal šio įstatymo 9 straipsnio 3 dalį bet kokia pažeidžiant šio straipsnio 1 dalį į darbo sutartį įtraukta sąlyga yra negaliojanti ir nagrinėjama sutartis laikoma neterminuota.

- 13 Vis dėlto esant objektyvių priežasčių darbdavys gali nukrypti nuo 6 ir 9 straipsnių reikalavimų. Šio įstatymo 7 straipsnyje apibrėžta objektyvių priežasčių sąvoka.
- 14 2003 m. Įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad darbuotojas ar profesinė sąjunga, kuriai jis priklauso, šio įstatymo pažeidimu grindžiamą skundą gali pateikti *Rights Commissioner*, kuris privalo šį prašymą išnagrinėti ir priimti rašytinį sprendimą. Jeigu skundas yra tenkinamas, *Rights Commissioner* gali įpareigoti atlyginti žalą pagal šio įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatytą tvarką, t. y. sumokėti kompensaciją, kuri neturi viršyti dvejų metų darbo užmokesčio.
- 15 2003 m. Įstatymo 15 straipsnyje numatyta galimybė apskūsti *Rights Commissioner* priimtą sprendimą *Labour Court*. Apeliacinį skundą dėl šio sprendimo galima pateikti *High Court*.
- 16 *Rights Commissioner* ir *Labour Court* buvo įsteigti atitinkamai 1969 m. ir 1946 m. Įstatymais dėl darbo santykių (1969 m. Industrial Relations Act ir 1946 m. Industrial Relations Act). Įvairiais Airijos įstatymais, įskaitant ir 2003 m. Įstatymą, jiems suteikta kompetencija nagrinėti darbdavių ir darbuotojų ginčus. Vis dėlto iš sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktos informacijos matyti, kad

nei *Rights Commissioners*, nei *Labour Court* nėra aiškiai įgalioti priimti sprendimo dėl skundo, grindžiamo tiesiogiai veikiančia Bendrijos teisės norma, nebent jai taikomi kompetenciją šioms institucijoms suteikiantys teisės aktai.

Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

- 17 Šioje byloje *Impact* veikia 91 nario (toliau – ieškovai pagrindinėje byloje), dirbančio įvairiose Airijos ministerijose (toliau – atsakovės pagrindinėje byloje), vardu, remdamasi su jais paeiliui sudarytomis terminuotomis darbo sutartimis laikotarpiu, prasidėjusiu iki 2003 m. liepos 14 d., t. y. 2003 m. Įstatymo įsigaliojimo dienos, ir kurios galiojo po šios datos.
- 18 Visi ieškovai pagrindinėje byloje yra nenuolatiniai valstybės tarnautojai, todėl jiems pagal darbą valstybės tarnyboje reglamentuojančius Airijos teisės aktus taikoma kita sistema nei nuolatiniams valstybės tarnautojams. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo patikslinta, kad, šių ieškovų nuomone, nuolatiniams valstybės tarnautojams taikoma sistema yra palankesnė, nei jiems taikomoji.
- 19 Kai kurie ieškovai pagrindinėje byloje pagal terminuotą darbo sutartį nepertraukiamai yra išdirbę mažiau nei trejus metus ir reikalauja sudaryti jiems vienodas darbo sąlygas kaip ir panašioje situacijoje esantiems nuolatiniams darbuotojams, o kiti – nepertraukiamai išdirbę daugiau nei trejus metus – be vienodų darbo sąlygų, taip pat reikalauja sudaryti neterminuotas darbo sutartis.
- 20 Kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nagrinėjamos terminuotos darbo sutartys sudarytos siekiant patenkinti laikinuosius atsakovių pagrindinėje byloje poreikius ir tais atvejais, kai nebuvo galima užtikrinti nuolatinio

atitinkamų pareigų finansavimo. Paprastai šios atsakovės šias sutartis pratęsavo laikotarpiui nuo vienerių iki dvejų metų. Vis dėlto prieš pat 2003 m. Įstatymo įsigaliojimą viena atsakovė pagrindinėje byloje kai kurių ieškovų pagrindinėje byloje darbo sutartis pratęsė terminuotam laikotarpiui iki aštuonerių metų.

- 21 Manydama, kad atsakovės pagrindinėje byloje, kaip darbdavės, pažeidė 2003 m. Įstatymo normas ir Direktyvą 1999/70, pažeisdamos ieškovų pagrindinėje byloje teises, *Impact* šių ieškovų vardu pareiškė skundą *Rights Commissioner*. Šiame skunde ji nurodė, kad, viena vertus, buvo pažeistos teisės į vienodų sąlygų darbo užmokesčio ir pensijos atžvilgiu sudarymą kaip ir nuolatiniams tarnautojams, kurie, ieškovų pagrindinėje byloje teigimu, yra panašioje situacijoje esantys nuolatiniai pagal darbo sutartis dirbantys asmenys, ir, kita vertus, piktnaudžiaujama paeiliui pratęsiant terminuotas darbo sutartis. Pateikti skundai buvo grindžiami bendrojo susitarimo 4 ir 5 punktais, kiek tai susiję su laikotarpiu nuo 2001 m. liepos 10 d., t. y. Direktyvos 1999/70 perkėlimo termino pabaigos, ir 2003 m. liepos 14 d., t. y. direktyvą į Airijos teisinę sistemą perkėlusią nuostatų įsigaliojimo dienos. Laikotarpio po 2003 m. liepos 14 d. atžvilgiu šie ieškiniai buvo grindžiami 2003 m. Įstatymo 6 straipsniu.
- 22 Atsakovės pagrindinėje byloje ginčijo *Rights Commissioner* kompetenciją nagrinėti aptariamus skundus tiek, kiek jie buvo grindžiami Direktyva 1999/70. Šiuo atžvilgiu jie nurodė, kad šis *Rights Commissioner* turi kompetenciją nagrinėti tik nacionaline teise grindžiamus ieškinius. Taip pat jos tvirtino, kad asmenys nacionaliniuose teismuose negalėjo remtis bendrojo susitarimo 4 ir 5 punktais, nes jie nebuvo besąlyginiai ir pakankamai aiškūs. Be to, jos tvirtino, kad bendrojo susitarimo 4 punktą nesuteikė pagal terminuotą darbo sutartį dirbančiam asmeniui teisės reikalauti vienodų sąlygų, susijusių su darbo užmokesčiu ir pensija, kurios suteikiamos panašioje situacijoje esančiam nuolatiniam darbuotojui.

- 23 *Rights Commissioner* nusprendė, kad jis turi kompetenciją nagrinėti visus skundus, įskaitant ir susijusius su laikotarpiu nuo 2001 m. liepos 10 d. iki 2003 m. liepos 14 dienos. Jis nutarė, kad Bendrojo susitarimo 4 punkte numatytas nediskriminavimo principas apima darbo užmokestį ir teises į pensiją ir kad šis punktas yra tiesiogiai veikiantis, o 5 punktas – ne.
- 24 Manydama, kad kitais nei 5 punktu pagrįsti skundai yra pagrįsti ir kad atsakovės pagrindinėje byloje pažeidė ieškovų pagrindinėje byloje teises ir pagal nacionalinę teisę, ir pagal Direktyvą 1999/70, nes jiems sudarė mažiau palankias darbo sąlygas nei panašioje situacijoje esantiems nuolatiniais darbuotojams, *Rights Commissioner*, remdamasis 2003 m. Įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, priteisė šiems ieškovams piniginę kompensaciją nuo 2 000 iki 40 000 eurų. Taip pat įpareigojo atsakoves pagrindinėje byloje sudaryti ieškovams pagrindinėje byloje vienodas darbo sąlygas kaip ir jų darbuotojams. Be to, įpareigojo atsakoves pagrindinėje byloje sudaryti su kai kuriais ieškovais pagrindinėje byloje neterminuotas darbo sutartis ne mažiau palankiomis sąlygomis nei taikomos nuolatiniais darbuotojams.
- 25 Atsakovės pagrindinėje byloje dėl *Rights Commissioner* sprendimo pareiškė ieškinį *Labour Court*. *Impact* dėl šio sprendimo pateikė priešieškinį tiek, kiek jame nurodyta, kad bendrojo susitarimo 5 punktas nėra tiesiogiai veikiantis.
- 26 Atsižvelgus į argumentus, kuriais buvo pasikeista, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui iškilo keletas pagrindinės bylos baigtį lemiančių klausimų, kurie priklauso nuo Bendrijos teisės išaiškinimo.

- 27 Pirma, nors 2003 m. Įstatymu jam aiškiai nesuteikiama kompetencija nagrinėti ieškinių, susijusių su tiesioginiu Bendrijos teisės taikymu, vis dėlto *Labour Court*, atsižvelgęs į EB 10 straipsnį ir lygiavertiškumo bei veiksmingumo principus – valstybių narių proceso autonomijos pagrindus, abejoja, ar jis gali pripažinti, kad neturi kompetencijos nagrinėti ieškinius, pareikštus pagrindinėje byloje tiek, kiek jie grindžiami Direktyva 1999/70 ir bendruoju susitarimu.
- 28 Antra, darant prielaidą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi kompetenciją taikyti Bendrijos teisę, jis abejoja, ar bendrojo susitarimo 4 ir 5 punktai, kuriais grindžiami ieškiniai pagrindinėje byloje, kiek tai susiję su laikotarpiu nuo 2001 m. liepos 10 d. iki 2003 m. liepos 14 d., yra besąlyginiai ir pakankamai aiškūs, kad galėtų veikti tiesiogiai. Jis mano, kad tiesiogiai veikti gali tik 4 punktas.
- 29 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar galima remtis bendrojo susitarimo 5 punktu siekiant pripažinti neteisėtu vienos iš atsakovių pagrindinėje byloje prieš pat 2003 m. Įstatymo įsigaliojimą priimtą sprendimą su kai kuriais ieškovais pagrindinėje byloje iki aštuonerių metų pratęsti sudarytas darbo sutartis.
- 30 Šis teismas mano, kad, nepaisant to, jog nėra akivaizdaus atitinkamos atsakovės pagrindinėje byloje nesąžiningumo, ir jos pateiktų paaiškinimų, pagrįstų laikiniais poreikiais bei negalėjimu užtikrinti nuolatinio atitinkamų pareigų finansavimo, dėl šio priimto sprendimo iš ieškovų pagrindinėje byloje buvo atimta galimybė, kad su jais bus sudaryta neterminuota darbo sutartis per protingą terminą priėmus 2003 m. Įstatymą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šiuo sprendimu Airija, pažeisdama šių ieškovų teises, gavo naudos iš pačios neteisėtų veiksmų, padarytų neperkeliant Direktyvos 1999/70 per nustatytą terminą.

- 31 Ketvirta, darant prielaidą, kad jis neturi kompetencijos taikyti Bendrijos teisės ar kad bendrojo susitarimo 4 ir 5 punktai nėra tiesiogiai veikiantys, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar jam tenkanti Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo pareiga reikalauja 2003 m. Įstatymą aiškinti kaip galiojantį atgaline data nuo 2001 m. liepos 10 dienos.
- 32 Šis teismas pažymi, kad nors pagal Airijos teisę paprastai draudžiamas Įstatymų taikymas atgaline data, vis dėlto 2003 m. Įstatymo 6 straipsnyje nėra jokios nuorodos, kad jį būtų draudžiama taikyti atgaline data. Jis priduria, kad nors aišku, jog Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo pareigą riboja teisinio saugumo ir negaliojimo atgal principai ir ji pati savarankiškai, neatsižvelgiant į Direktyvą 1999/70 į nacionalinę teisę perkeliantį įstatymą, negali sukelti dėl Bendrijos teisės pažeidimo kylančios baudžiamosios atsakomybės ar ją apsunkinti, vis dėlto kyla klausimas, ar šiuo atveju ši pareiga reiškia, kad nacionalinė teisė gali būti taikoma atgal ir dėl to galėtų kilti valstybės narės, kaip darbdavės, civilinė atsakomybė dėl jos atliktų direktyvai prieštaraujančių veiksmų ar dėl neveikimo tuo laikotarpiu, kuriuo ši valstybė narė turėjo būti perkėlusį direktyvą.
- 33 Penkta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar bendrojo susitarimo 4 punkto prasme darbo sąlygos apima sąlygas, susijusias su darbo užmokesčiu ir pensijomis.
- 34 Darydamas nuorodą į plačią darbo užmokesčio sampratą pagal EB 141 straipsnį, susijusį su lyčių lygybės principu, jis mano, jog aiškinant, kad į atitinkamos nuostatos taikymo sritį neįtraukiamas darbo užmokestis, pagal terminuotą darbo sutartį dirbantys asmenys prarastų apsaugą nuo diskriminavimo daugelio su darbo užmokesčiu susijusių esminių aspektų atžvilgiu, o tai prieštarautų bendrojo susitarimo tikslams.

35 Be to, jis mano, kad atsižvelgus į EB 136 straipsnį ir 1989 m. Strasbūre vykusiame Europos viršūnių tarybos susitikime patvirtintą Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartiją (ypač jos 7 straipsnį), skaitant kartu su EB 137 straipsniu, jo 5 dalį, neįtraukiančią darbo užmokesčio į šio straipsnio taikymo sritį, reikia aiškinti taip, kad ja tik siekiama nesuteikti Europos Bendrijai įstatymų leidybos kompetencijos nustatyti minimalų Bendrijos darbo užmokestį, ir todėl nedraudžiama į „darbo sąlygų“ sąvoką EB 137 straipsnio 1 dalies prasme įtraukti darbo užmokesčio ir pensijos.

36 Atsižvelgęs į šiuos įvairius iškilusius klausimus, *Labour Court* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar kuris nors Bendrijos teisės principas (būtent lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai) įpareigoja *Rights Commissioners* ir *Labour Court*, pirmąją instanciją nagrinėjant bylą pagal vidaus teisės nuostatą arba nagrinėjant dėl šio sprendimo pareikštą ieškinį, taikyti tiesiogiai veikiančią <...> Direktyvos 1999/70 <...> nuostatą tokiomis aplinkybėmis, kai:

— pagal atitinkamos valstybės narės vidaus teisę, įskaitant ir direktyvą įgyvendinančias vidaus teisės nuostatas, *Rights Commissioner* ir *Labour Court* nėra suteikta aiški kompetencija tai daryti,

— asmenys gali *High Court* pareikšti alternatyvius ieškinius dėl to, kad jų darbdavys netaikė direktyvos jų individualiai situacijai, ir

- asmenys gali pareikšti alternatyvius ieškinius atitinkamai valstybei narei kompetenciją turinčiame bendrajame teisme, siekdami žalos, patirtos dėl to, kad valstybės narės laiku neįgyvendino direktyvos, atlyginimo?

2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:

a) ar <...> bendrojo susitarimo <...> 4 punkto 1 dalis yra besąlyginė ir pakankamai aiški, kad asmenys galėtų ja remtis savo nacionaliniuose teismuose?

b) ar <...> bendrojo susitarimo <...> 5 punkto 1 dalis yra besąlyginė ir pakankamai aiški, kad asmenys galėtų ja remtis savo nacionaliniuose teismuose?

3. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo atsakymus į pirmąjį klausimą ir antrojo klausimo b dalį, ar <...> pagal bendrojo susitarimo <...> 5 punkto 1 dalį draudžiama valstybei narei, kaip darbdavei, pratęsti terminuotas darbo sutartis iki aštuonerių metų po to, kai minėta direktyva turėjo būti perkelta ir prieš priimant ją perkeltinius teisės aktus, jeigu:

- visais ankstesniais atvejais darbo sutartis buvo pratęsiama trumpesniais laikotarpiais ir darbdaviui darbuotojo teikiamų paslaugų reikia ilgesniam nei įprastai laikotarpiui,

— darbo sutarčių pratęsimu ilgesniam laikotarpiui trukdoma asmeniui visiškai taikyti bendrojo susitarimo 5 punktą jį perkėlus į nacionalinę teisę ir

— tokiam pratęsimui nėra objektyvių priežasčių, nesusijusių su darbuotojo, kaip pagal terminuotą darbo sutartį dirbančio asmens, statusu.

4. Jei atsakymas į pirmąjį arba į antrąjį klausimus yra neigiamas, ar kuri nors Bendrijos teisės norma (būtent pareiga vidaus teisę aiškinti atsižvelgiant į direktyvos tekstą ir tikslą, jog būtų pasiektas direktyva siekiamas rezultatas) įpareigoja *Rights Commissioner* ir *Labour Court* aiškinti vidaus teisės normas, priimtas perkeliant Direktyvą 1999/70 <...>, kaip galiojančias atgaline data nuo tos dienos, kurią ši direktyva turėjo būti perkelta, jeigu

— vidaus teisės normos tekstas tokio aiškinimo aiškiai nedraudžia, bet

— vidaus teisės norma, reglamentuojanti įstatymų aiškinimą, draudžia tokį taikymą atgaline data, nebent aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyta priešingai?

5. Jei atsakymas į pirmąjį arba ketvirtąjį klausimus būtų teigiamas, ar <...> bendrojo susitarimo <...> 4 punkte nurodoma sąvoka „darbo sąlygos“ apima darbo sutarties sąlygas, susijusias su darbo užmokesčiu ir pensijomis?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 37 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar nesant taikytinoje nacionalinėje teisėje šiuo klausimu aiškios nuostatos pats nacionalinis teismas, t. y. *Labour Court* arba *Rights Commissioner*, kurių prašoma išnagrinėti Direktyvą 1999/70 perkeliančio įstatymo pažeidimu grindžiamą bylą, privalo pagal Bendrijos teisę pripažinti, kad turi kompetenciją nagrinėti ir tiesiogiai šia direktyva grindžiamus skundus, jeigu jie susiję su vėlesniu laikotarpiu nei atitinkamos direktyvos perkėlimo termino pabaiga, bet ankstesniu nei ją perkeliančio įstatymo, suteikiančio jiems kompetenciją nagrinėti šiuo įstatymu grindžiamus ieškinius, įsigaliojimo data.
- 38 Šiuo atžvilgiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad suinteresuotieji asmenys atitinkamą valstybę narę gali patraukti atsakomybėn bendrosios kompetencijos teismuose kaip darbdavę arba siekdami žalos, kilusios dėl Direktyvos 1999/70 neperkėlimo per nustatytą terminą, atlyginimo.
- 39 Pirmiausia reikia priminti, kad nei Direktyvoje 1999/70, nei bendrajame susitarime, kaip Airija nurodė posėdyje, nepaskirtos kompetentingos nacionalinės institucijos, užtikrinančios jų taikymą; juose taip pat nenustatytos išsamios tokį taikymą užtikrinančios ieškinių pareiškimo procesinės taisyklės. Atvirkščiai, bendrojo susitarimo 8 punkto 5 dalyje nukreipiama į nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ir praktiką, kiek tai susiję su kelio užkirtimu ginčams ir skundams, kylantiems dėl šio susitarimo taikymo, ir jų sprendimu.

- 40 Be to, reikia priminti, kad valstybėms narėms laisvė pasirinkti direktyvos įgyvendinimo priemonės ir būdus neturi jokios įtakos valstybės narės, kuriai ji skirta, pareigos imtis visų būtinų atitinkamos direktyvos veiksmingumą užtikrinančių priemonių, atsižvelgiant į jos siekiamą tikslą, atžvilgiu (žr. 1984 m. balandžio 10 d. Sprendimo *von Colson ir Kamann*, 14/83, Rink. p. 1891, 15 punktą).
- 41 Valstybėms narėms kylanti pareiga pagal direktyvą pasiekti joje numatytą rezultatą ir pagal EB 10 straipsnį pareiga imtis visų bendrų ar specialių priemonių užtikrinti šios pareigos įvykdymą privaloma visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant ir teismus pagal savo kompetenciją (žr. minėto sprendimo *von Colson ir Kamann* 26 punktą).
- 42 Nacionaliniai teismai turi užtikrinti asmenų teisinę apsaugą, jiems suteiktą pagal Bendrijos teisės nuostatas, ir užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą (2004 m. spalio 5 d. Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, Rink. p. I-8835, 111 punktą).
- 43 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad veiksmingos teisminės gynybos principas yra bendrasis Bendrijos teisės principas (šiuo klausimu žr. 2007 m. kovo 13 d. Sprendimo *Unibet*, C-432/05, Rink. p. I-2271, 37 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).
- 44 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti išsamią ieškinių, skirtų užtikrinti iš Bendrijos teisės kylančių asmenų teisių apsaugą, pareiškimo procesines taisykles (žr., be kita ko, 1976 m. gruodžio 16 d. Sprendimų

Rewe-Zentralfinanz ir *Rewe-Zentral* 33/76, Rink. p. 1989, 5 punktą ir *Comet*, 45/76, Rink. p. 2043, 13 punktą; 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *Peterbroeck* C-312/93, Rink. p. I-4599, 12 punktą; minėto sprendimo *Unibet* 39 punktą ir 2007 m. birželio 7 d. Sprendimo *van der Weerd ir kt.*, C-222/05–C-225/05, Rink. p. I-4233, 28 punktą).

45 Vis dėlto valstybės narės veiksmingą šių teisių apsaugą turi užtikrinti kiekvienu atveju (žr., be kita ko, 1985 m. liepos 9 d. Sprendimo *Bozzetti*, 179/84, Rink. p. 2301, 17 punktą; 1996 m. sausio 18 d. Sprendimo *SEIM*, C-446/93, Rink. p. I-73, 32 punktą ir 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Dorsch Consult*, C-54/96, Rink. p. I-4961, 40 punktą).

46 Šiuo pagrindu, kaip matyti iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos, ieškinių, skirtų užtikrinti iš Bendrijos teisės kylančių asmenų teisių apsaugą, pareiškimo procesinės taisyklės neturi būti mažiau palankios nei taikomos panašioms nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas) ir dėl jų naudojimas Bendrijos teisėje nustatytais teisėmis neturi tapti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (žr., be kita ko, minėtų sprendimų *Rewe-Zentralfinanz* ir *Rewe-Zentral* 5 punktą; *Comet* 13–16 punktus; *Peterbroeck* 12 punktą; *Unibet* 43 punktą ir *van der Weerd ir kt.* 28 punktą).

47 Šie lygiavertiškumo ir veiksmingumo reikalavimai, išreiškiantys bendrąją valstybių narių pareigą užtikrinti teisminę iš Bendrijos teisės išplaukiančių asmenų teisių apsaugą, taip pat taikomi ir teismams, turintiems kompetenciją nagrinėti šia teise grindžiamus ieškinius, nustatyti.

48 Iš tiesų šiuo atžvilgiu šių reikalavimų nesilaikymas, kaip ir jų nesilaikymas neapibrėžus procesinių taisyklių, gali pažeisti veiksmingos teisminės gynybos principą.

49 Į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmąjį klausimą reikia atsakyti atsižvelgiant į šiuos argumentus.

50 Reikia pažymėti: kadangi 2003 m. Įstatymas yra teisės aktas, kuriuo Airija įvykdė įsipareigojimus pagal Direktyvą 1999/70, kaip pabrėžė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šio įstatymo pažeidimu pagrįstas ieškinyis ir šios direktyvos pažeidimu pagrįstas ieškinyis turi būti laikomi ta pačia teisių gynimo priemone (šiuo klausimu žr. 1998 m. gruodžio 1 d. Sprendimo *Levez*, C-326/96, Rink. p. I-7835, 46 ir 47 punktus ir 2000 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Preston ir kt.*, C-78/98, Rink. p. I-3201, 51 punktą). Iš tiesų, nepaisant įvairių formalių teisinių pagrindų skirtumų, jais, kaip savo išvados 58 punkte nurodė generalinė advokatė, siekiama apsaugoti tas pačias iš Bendrijos teisės, t. y. iš Direktyvos 1999/70 ir bendrojo susitarimo, kylančias teises.

51 Tokiomis aplinkybėmis, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas pasirinko suteikti specializuotiems teismams kompetenciją nagrinėti ieškinius, pagrįstus Direktyvą 1999/70 perkeliančiu įstatymu, asmenims, kurių situacija tokia, kaip antai ieškovų pagrindinėje byloje, ketinantiems kreiptis į tokį specializuotą teismą pareiškiant šio įstatymo pažeidimu pagrįstą ieškinį, nustatyta pareiga taip pat kreiptis ir į bendrosios kompetencijos teismą pareiškiant atskirą ieškinį, siekiant, kad jiems būtų pripažintos teisės, kurios tiesiogiai numatytos šioje direktyvoje, laikotarpiu nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos iki jos perkėlimą užtikrinančio įstatymo įsigaliojimo prieštarautų veiksmingumo principui, jeigu dėl to asmenims kiltų procesinių sunkumų, ypač susijusių su išlaidomis, proceso trukme ir atstovavimo normomis, dėl ko būtų ypač sunku pasinaudoti iš šios direktyvos išplaukiančiomis teisėmis; o tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

52 Posėdyje Airija tvirtino, kad pagal 2003 m. Įstatymą *Rights Commissioners* ir *Labour Court* pripažįstama kompetencija yra fakultatyvi, todėl asmenims nedraudžiama

pareikšti bendrosios kompetencijos teismuose vieno iš dalies nacionaline teise ir iš dalies Bendrijos teise grindžiamo ieškinio.

53 Net jeigu šis teiginys būtų teisingas, vis dėlto, kai asmenys, kaip ir ieškovai pagrindinėje byloje, siekia remtis nacionalinio teisės aktų leidėjo perkeliant Direktyvą 1999/70 suteikta kompetencija specializuotiems teismams nagrinėti 2003 m. Įstatymu pagrįstus ieškinius, nesvarbu kad ji fakultatyvi, veiksmingumo principas reikalauja, jog jie šiuose teismuose taip pat galėtų reikalauti jų teisių, galinčių tiesiogiai kilti iš šios direktyvos, apsaugos, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui atlikus patikrinimą paaiškėtų, jog dėl pareigos padalyti savo ieškinį į du atskirus ieškinius ir pareikšti tiesiogiai šia direktyva grindžiamą ieškinį bendrosios kompetencijos teisme kiltų procesinių sunkumų, dėl kurių suinteresuotiesiems asmenims būtų ypač sunku pasinaudoti iš Bendrijos teisinės sistemos kylančiomis teisėmis.

54 Jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pripažintų veiksmingumo principo pažeidimą, jis privalėtų nacionalines normas dėl kompetencijos kiek įmanoma, aiškinti taip, kad šios normos būtų taikomos, prisidedant prie tikslo – užtikrinti iš Bendrijos teisės kylančių asmenų teisių veiksmingą teisminę gynybą – įgyvendinimo (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Unibet* 44 punktą).

55 Atsižvelgus į visa, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip, jog pagal Bendrijos teisę, būtent veiksmingumo principą, reikalaujama, kad specializuotas teismas, kai jo prašoma remiantis pagal Direktyvos 1999/70 perkėlimą užtikrinančių teisės aktą suteikta kompetencija, nesvarbu kad ji fakultatyvi, nagrinėti šio teisės akto

pažeidimu pagrįstą ieškinį, pripažintų, kad turi kompetenciją nagrinėti ir tiesiogiai šia direktyva pagrįstus ieškinius laikotarpio nuo direktyvos perkėlimo termino pabaigos iki šio teisės akto įsigaliojimo dienos, atžvilgiu, jeigu paaiškėtų, kad dėl šiam ieškovui nustatytos pareigos kreiptis ir į bendrosios kompetencijos teismą pareiškiant tiesiogiai šia direktyva grindžiamą ieškinį atsirastų procesinių sunkumų ir būtų ypač sunku pasinaudoti iš Bendrijos teisinės sistemos kylančiomis teisėmis. Šiuo atžvilgiu reikalingus patikrinimus turi atlikti nacionalinis teismas.

Dėl antrojo klausimo

- 56 Jeigu atsižvelgęs į pirmojo klausimo atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalėtų pripažinti, kad turi kompetenciją nagrinėti ieškovų pagrindinėje byloje pareikštus tiesiogiai Direktyva 1999/70 grindžiamus ieškinius, reikia atsakyti į antrąjį klausimą, kuriuo iš esmės norima sužinoti, ar asmenys nacionaliniame teisme gali remtis bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalimi ir 5 punkto 1 dalimi.
- 57 Šiuo atžvilgiu iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad visais atvejais, kai direktyvos nuostatos, sprendžiant iš jų turinio, yra besąlyginės ir pakankamai aiškios, asmenys gali jomis remtis valstybės, kaip darbdavės, atžvilgiu (šiuo klausimui žr. 1986 m. vasario 26 d. Sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 47 ir 49 punktus ir 2003 m. kovo 20 d. Sprendimo *Kutz-Bauer*, C-187/00, Rink. p. I-2741, 31 ir 71 punktus).
- 58 Kaip generalinė advokatė nurodė savo išvados 87 punkte, šią Teisingumo Teismo praktiką leidžiama taikyti susitarimams, kaip antai bendrajam susitarimui, kurie yra EB 139 straipsnio 1 dalies pagrindu Bendrijos mastu vykusio socialinių partnerių dialogo rezultatas ir kurie remiantis šio straipsnio 2 dalimi buvo įgyvendinti Europos Sąjungos Tarybos direktyva, būdami jos sudedamąja dalimi.

Dėl bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalies

- 59 Bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalimi draudžiama pagal terminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams sudaryti mažiau palankias darbo sąlygas negu panašioje situacijoje esantiems nuolatiniais darbuotojams vien dėl to, kad jie sudarė terminuotas darbo sutartis ar palaiko terminuotus darbo santykius, nebent šis nevienodas požiūris yra objektyviai pagrįstas.
- 60 Šia nuostata bendrai ir nedviprasmiškai draudžiamas bet koks objektyviai nepagrįstas nevienodas požiūris į pagal terminuotas darbo sutartis dirbančius asmenis darbo sąlygų atžvilgiu. Kaip teigė *Impact*, šios nuostatos turinys yra pakankamai tikslus, kad ja galėtų remtis asmuo ir taikyti nacionalinis teismas (pagal analogiją žr. minėto sprendimo *Marshall* 52 punktą).
- 61 Priešingai nei teigė Airija, tai, kad 4 punkto 1 dalyje neapibrėžta „darbo sąlygų“ sąvoka, nereiškia, kad šios nuostatos nacionalinis teismas negali taikyti nagrinėjamos bylos faktinėms aplinkybėms ir kad dėl to jos turinys tampa nepakankamai tikslus. Be to, direktyvos nuostatos jau buvo pripažintos pakankamai tikslėmis, nepaisant to, kad jose nebuvo Bendrijos socialinės teisės sąvokų apibrėžimo (šiuo klausimu žr. 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *Francovich ir kt.*, C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357, 13 ir 14 punktus).
- 62 Be to, bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalyje įtvirtintas draudimas nereikalauja priimti jokie Bendrijos institucijų akto (pagal analogiją žr. 1974 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *van Duyn*, 41/74, Rink. p. 1337, 6 punktą). Galiausiai nagrinėjama nuostata valstybėms narėms nesuteikia jokios teisės perkeltiant ją į nacionalinę teisę nusta-

tyti įtvirtinto draudimo darbo sąlygų atžvilgiu taikymo sąlygų ar apriboti jo taikymo sritį (pagal analogiją žr. minėto sprendimo *Marshall* 55 punktą).

- 63 Kaip tvirtina Airija, neginčijama, kad šioje nuostatoje, palyginti su joje įtvirtintu nediskriminavimo principu, įtvirtinta objektyviomis priežastimis grindžiama išlyga.
- 64 Vis dėlto, kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šios išlygos taikymą gali kontroliuoti teismas (dėl tokios teismo kontrolės, atliekamos dėl objektyvių priežasčių sąvokos bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies atžvilgiu žr. 2006 m. liepos 4 d. Sprendimo *Adeneler ir kt.*, C-212/04, Rink. p. I-6057, 58–75 punktus), nors galimybė ja remtis nedraudžia pripažinti, jog nagrinėjama nuostata asmenims suteikia teises, kurias jie gali ginti teisme ir kurias turi apsaugoti nacionaliniai teismai (pagal analogiją žr. minėto sprendimo *van Duyn* 7 punktą; 1992 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *Hansa Fleisch Ernst Mundt*, C-156/91, Rink. p. I-5567, 15 punktą; 1999 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Feyrer*, C-374/97, Rink. p. I-5153, 24 punktą ir 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Baumbast ir R*, C-413/99, Rink. p. I-7091, 85 ir 86 punktus).
- 65 Bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalies tiksliai ir besąlyginiam pobūdžiui taip pat neturi reikšmės 4 punkto 2 dalis. Iš tiesų, kaip nurodė generalinė advokatė savo išvados 101 punkte, 4 punkto 2 dalyje tik pabrėžiama viena iš pasekmių, kurios gali būti susijusios su prirėkus taikant teismo kontrolę nediskriminavimo principo taikymu pagal terminuotą darbo sutartį dirbantiems asmenims visiškai nepažeidžiant šio principo esmės.

- ⁶⁶ Dėl bendrojo susitarimo 4 punkto 3 dalies, kurią Airija taip pat nurodė siekdama paneigti 4 punkto 1 dalies tiesioginį veikimą, reikia pažymėti, kad 4 punkto 3 dalimi valstybėms narėms ir (arba) socialiniams partneriams paliekama teisė apibrėžti šiame punkte įtvirtinto diskriminacijos draudimo principo „taikymo“ palengvinimo priemones.
- ⁶⁷ Todėl tokios priemonės negali būti susijusios su šio principo turinio apibrėžimu (pagal analogiją žr. 1982 m. sausio 19 d. Sprendimo *Becker*, 8/81, Rink. p. 53, 32 ir 33 punktus). Kaip manė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir kaip tvirtino *Impact*, dėl to jos negali nustatyti šio principo egzistavimo sąlygų ar riboti jo taikymo srities (pagal analogiją žr. 1974 m. birželio 21 d. Sprendimo *Reyners*, 2/74, Rink. p. 631, 21 ir 26 punktus ir minėto sprendimo *Becker* 39 punktą).
- ⁶⁸ Iš to išplaukia, kad bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalis, atsižvelgus į jos turinį, yra besąlyginė ir pakankamai tiksli, kad asmuo ja galėtų remtis nacionaliniame teisme.

Dėl bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies

- ⁶⁹ Pagal bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį valstybės narės įpareigojamos, kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius tais atvejais, kai nėra lygiaverčių teisiųjų priemonių pagal nacionalinę teisę, priimti vieną ar kelias joje nurodytas priemones. Joje nurodytos trys priemonės, susijusios su: objektyviomis priežastimis, pateisinančiomis tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą, maksimalia bendra paeiliui sudaromų tokių darbo sutarčių ar darbo santykių trukme, tokių sutarčių ar santykių atnaujinimo skaičiumi.

- 70 Įpareigojus priimti bent vieną bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalyje nurodytą veiksmingą bei privalomą priemonę, siekiant išvengti piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius, tais atvejais, kai nėra lygiaverčių teisinių priemonių pagal nacionalinę teisę (žr. minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 65 ir 101 punktus; 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Marrosu ir Sardino*, C-53/04, Rink. p. I-7213, 44 punktą ir *Vassallo*, C-180/04, Rink. p. I-7251, 35 punktą), pagal 5 punkto 1 dalį valstybėms narėms nustatytas bendras tikslas – užkirsti kelią tokiems piktnaudžiavimo atvejams, bet joms leidžiama pasirinkti būdus, kaip tai pasiekti.
- 71 Pagal 5 punkto 1 dalį iš tiesų valstybės narės turi diskreciją šiuo tikslu imtis vienos ar kelių šiame punkte nurodytų priemonių arba egzistuojančių lygiaverčių teisinių priemonių, tačiau jos tai turi daryti atsižvelgdamos į specifinių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų poreikius.
- 72 Kaip tvirtino Komisija, remdamasi minėtu sprendimu *Francovich ir kt.* (17 punktas), aišku, kad valstybių narių galimybė pasirinkti vieną iš daugelio galimų priemonių siekiant direktyvoje numatyto rezultato, neatima iš asmenų galimybės nacionaliniuose teismuose reikalauti teisių, kurių turinys gali būti pakankamai tiksliai nustatytas remiantis vien šios direktyvos nuostatomis (taip pat šiuo klausimu žr. 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimo *Marshall*, C-271/91, Rink. p. I-4367, 37 punktą ir minėto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 105 punktą).
- 73 Vis dėlto reikia pripažinti, kad, skirtingai nei byloje, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas *Francovich ir kt.*, nagrinėjamų nuostatų, bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalyje neįtvirtinta jokia besąlyginė ir pakankamai aiški pareiga, kuria asmuo, nesant per nustatytą terminą priimtos perkėlimo priemonės, galėtų remtis nacionaliniame teisme.

- 74 Nepaisant to, kad atitinkama direktyva valstybėms narėms buvo suteikusi veiksmų laisvę siekiant ja reikalaujamo rezultato, minėtame sprendime *Francovich ir kt.* Teisingumo Teismas galėjo identifikuoti joje esančias nuostatas, besąlygiškai ir pakankamai aiškiai nustatančias minimalios asmenims teikiamos apsaugos turinį, šiuo atveju – minimalią garantiją, kad darbdavio nemokumo atveju būtų išmokėti darbo užmokesčio įsiskolinimai (dėl kitų tokios minimalios apsaugos identifikavimo atvejų taip pat žr. 2000 m. spalio 3 d. Sprendimo *Simap C-303/98*, Rink. p. I-7963, 68 ir 69 punktus ir minėto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 105 punktą).
- 75 Vis dėlto šiuo atveju Teisingumo Teismas negali pritarti Komisijos teiginiui, kad bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalyje taip pat nustatyta tokia minimali materialinė apsauga, nes nesant bet kokios kitos priemonės, skirtos kovai su piktnaudžiavimu, ar bent jau nesant pakankamai veiksmingos, objektyvios ir skaidrios šiam tikslui pasiekti priemonės, pagal ją reikalaujama objektyviomis priežastimis pagrįsti terminuotų darbo sutarčių sudarymą ar terminuotų darbo santykių nustatymą paeiliui.
- 76 Pirma, nors tiesa, kaip Teisingumo Teismas nusprendė minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 67 punkte, kad pagal bendrojo susitarimo bendrosios dalies 7 punktą susitarimą pasirašiusios šalys manė, jog „naudojamos terminuotos darbo sutartys, grindžiamos objektyviomis priežastimis, yra piktnaudžiavimo išvengimo priemonė“, vis dėlto remiantis Komisijos ginamu aiškinimu reikėtų nustatyti įvairių 5 punkto 1 dalyje išvardytų priemonių hierarchiją, nors ši nuostata nedviprasmiškai nurodo, kad skirtingos priemonės turėtų būti suprantamos kaip „lygiavertės“.
- 77 Antra, kaip savo išvados 116 punkte pabrėžė generalinė advokatė, remiantis Komisijos siūlomą aiškinimu visiškai netektų prasmės priemonių pasirinkimas, kuris galimas pagal bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį, atsižvelgus į tai, kad pagal jį

asmenims būtų leista remtis objektyvių priežasčių nebuvimu ginčijant terminuotos darbo sutarties pratęsimą, nors tokiu pratęsimu nebuvo pažeistos maksimalią trukmę ar pratęsimų skaičių nustatančios normos, kurias atitinkama valstybė narė priėmė pasinaudojusi šio 5 punkto 1 dalies b ir c papunkčiuose nurodytomis pasirinkimo galimybėmis.

78 Todėl, skirtingai nei buvo pripažinta byloje, kuriose priimti šio sprendimo 72 punkte minėti sprendimai, šioje byloje neįmanoma pakankamai nustatyti minimalios apsaugos, kuri bet kuriuo atveju turėtų būti įgyvendinama pagal bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį.

79 Iš to išplaukia, kad ši nuostata, atsižvelgus į jos turinį, nėra besąlyginė ir pakankamai tiksli, jog asmuo ja galėtų remtis nacionaliniame teisme.

80 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis 4 punkto 1 dalis yra besąlyginė ir pakankamai tiksli, jog asmuo ja galėtų remtis nacionaliniame teisme, bet taip nėra šio susitarimo 5 punkto 1 dalies atveju.

Dėl trečiojo klausimo

81 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgęs į pirmojo ir antrojo klausimų atsakymus, kiek jie susiję su bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalimi, iš esmės siekia sužinoti, ar šioje bendrojo susitarimo nuos-

tatoje draudžiama valstybei narei, kaip darbdavei, pratęsti terminuotą darbo sutartį iki aštuonerių metų laikotarpiu, kuris prasideda nuo Direktyvos 1999/70 perkėlimo termino pabaigos iki šią direktyvą perkeliančio įstatymo įsigaliojimo dienos.

82 Pateikdamas trečiąją klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmiausia patikslina, kad nagrinėjama sutartis visada buvo pratęsiama trumpesniems laikotarpiams; kad darbdaviui suinteresuotojo asmens teikiamų paslaugų reikia ir laikotarpiu, viršijančiu įprastą pratęsimo trukmę; kad dėl šios darbo sutarties pratęsimo ilgesniam laikotarpiui darbuotojui nebuvo galima taikyti bendrojo susitarimo 5 punkto jį perkėlus į vidaus teisę; ir kad nėra objektyvių priežasčių, nesusijusių su suinteresuotojo asmens, kaip pagal terminuotą darbo sutartį dirbančiojo, statusu, jog būtų pateisinamas toks pratęsimas.

83 Tuo atveju, jeigu atsižvelgus į pirmajame atsakyme pateiktą informaciją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų pripažinti, kad turi kompetenciją nagrinėti ieškovo pagrindinėje byloje pareikštus ir tiesiogiai Direktyva 1999/70 pagrįstus ieškinius, reikia patikslinti, kad nors, kaip buvo atsakyta į antrąjį klausimą, aišku, jog bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalis nėra besąlyginė ir pakankamai aiški, jog asmuo galėtų ja remtis nacionaliniuose teismuose, vis dėlto atsižvelgus į EB 249 straipsnio trečiąją pastraipą, nors nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus, direktyva yra privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai skirta, siekiamo rezultato atžvilgiu (žr. minėto sprendimo *von Colson* ir *Kamann* 15 punktą).

84 Direktyvos 1999/70 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad valstybės narės turi imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai.

- 85 Kaip jau buvo priminta šio sprendimo 41 punkte, valstybės narės pareiga pasiekti direktyvoje numatytą rezultatą ir pagal EB 10 straipsnį pareiga imtis visų bendrų ar specialių priemonių užtikrinti šios pareigos įvykdymą privalomos visoms valstybės narės valdžios institucijoms (žr. minėto sprendimo *von Colson* ir *Kamann* 26 punktą). Tokios pareigos tenka šioms valdžios institucijoms, ir kai jos prireikus veikia kaip viešosios teisės reglamentuojamos darbdavės.
- 86 Kiek tai susiję su Direktyva 1999/70 ir bendruoju susitarimu siekiamu tikslu, pastarojo atsparas taškas, kaip matyti iš jo bendrosios dalies 6 ir 8 punktų, yra prielaida, kad neterminuotos darbo sutartys yra bendriausia darbo santykių forma, kartu pripažįstant, kad tam tikriems sektoriams ar profesijoms bei veiklos rūšims būdinga sudaryti terminuotas darbo sutartis (žr. minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 61 punktą).
- 87 Vadinasi, darbo stabilumas yra svarbiausias darbuotojų apsaugos elementas (žr. 2005 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mangold*, C-144/04, Rink. p. I-9981, 64 punktą), o kaip matyti iš bendrojo susitarimo preambulės antrosios pastraipos ir jo bendrosios dalies 8 punkto, terminuotos darbo sutartys ir darbdavių, ir darbuotojų interesus gali atitikti tik tam tikromis aplinkybėmis (žr. minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 62 punktą).
- 88 Taigi šiuo požiūriu bendruoju susitarimu siekiama apriboti atvejus, kai paeiliui remiamasi pastarąja darbo santykių kategorija, kuri laikoma galimu piktnaudžiavimo pažeidžiant darbuotojų teises šaltiniu, įtvirtinant tam tikras minimalios apsaugos nuostatas, skirtas išvengti pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų situacijos neapibrėžtumo (žr. minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 63 punktą).

- 89 Be to, kaip matyti iš šio bendrojo susitarimo 1 punkto b dalies, jo tikslas – sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarinėjant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius. Pagal šio bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies formuluotę ja konkrečiai siekiama šios prevencijos.
- 90 Iš to išplaukia, kad pagal EB 10 straipsnį, 249 straipsnio trečiąją pastraipą ir Direktyvą 1999/70 valstybės narės turi imtis visų bendrų ar specialų tinkamų priemonių, kuriomis būtų pasiektas direktyvoje ir bendrajame susitarime numatytas tikslas – neleisti, kad būtų piktnaudžiuojama sudarant terminuotas darbo sutartis.
- 91 Tačiau ši pareiga taptų neveiksminga, jeigu valstybės narės valdžios institucija, kaip viešosios teisės reglamentuojama darbdavė, galėtų pratęsti darbo sutartis neįprastai ilgai trukmei laikotarpiu nuo Direktyvos 1999/70 perkėlimo termino pabaigos iki ją perkeliančio Įstatymo įsigaliojimo dienos, nes dėl to iš suinteresuotųjų asmenų neprotingam terminui būtų atimta galimybė naudotis nacionalinės teisės aktų leidėjo priimtomis priemonėmis, kuriomis perkeliamas bendrojo susitarimo 5 punktas.
- 92 Atsižvelgus į visa, kas išdėstyta, į trečiąją klausimą reikia atsakyti taip, kad EB 10 straipsnis ir 249 straipsnio trečioji pastraipa bei Direktyva 1999/70 turi būti aiškinami, kad valstybės narės valdžios institucija, kaip viešosios teisės reglamentuojama darbdavė, neturi teisės imtis priemonių, prieštaraujančių šia direktyva ir bendroju susitarimu siekiamam tikslui, kiek tai susiję su neleidimu piktnaudžiauti sudarant terminuotas darbo sutartis, jas pratęsiant neįprastai ilgam terminui laikotarpiu nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos iki šį perkėlimą užtikrinančio įstatymo įsigaliojimo.

Dėl ketvirtąjį klausimą

- 93 Jeigu atsižvelgęs į pirmojo klausimo atsakyme esančią informaciją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturėtų pripažinti, kad turi kompetenciją nagrinėti ieškovų pagrindinėje byloje pareiktų tiesiogiai Direktyva 1999/70 pagrįstų ieškinių, reikia atsakyti į ketvirtąjį klausimą, kuriuo iš esmės norima sužinoti, ar šis teismas dėl pareigos nacionalinę teisę aiškinti taip, kad tai būtų Bendrijos teisę atitinkantis aiškinimas, privalo taikyti 2003 m. Įstatymą atgaline data nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos.
- 94 Pirmiausia reikia pažymėti, kad šis ketvirtasis klausimas susijęs tik su 2003 m. Įstatymo 6 straipsniu – bendrojo susitarimo 4 punkto perkėlimo priemone.
- 95 Iš tiesų sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo nurodyta, kad ieškovai pagrindinėje byloje sutiko, jog 2003 m. Įstatymo 9 straipsnio formuluotė draudžia, kad šis straipsnis, perkeliantis bendrojo susitarimo 5 punktą, galėtų atgaline data, nes priešingu atveju tai būtų aiškinimas *contra legem*.
- 96 Todėl svarbu išnagrinėti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, darant šio sprendimo 93 punkte nurodytą prielaidą, kad tik jis vienintelis turi kompetenciją priimti sprendimą dėl ieškovų pagrindinėje byloje pareiktų 2003 m. Įstatymo pažeidimu grindžiamų ieškinių, privalo vadovaudamasis Bendrijos teisę atitinkančiu aiškinimu šio įstatymo 6 straipsnį pripažinti taikytinu atgaline data nuo Direktyvos 1999/70 perkėlimo pabaigos.

- 97 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo atžvilgiu patikslina, kad nors tiesa, jog pagal šio 2003 m. Įstatymo straipsnio formuluotę aiškiai nedraudžiama pripažinti tokio atgalinio poveikio, vis dėlto vidaus teisės norma dėl įstatymų aiškinimo draudžia įstatymą taikyti atgaline data, nebent aiškiai ir nedviprasmiškai būtų nurodyta priešingai.
- 98 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinės teisės aktus, specialiai priimtus direktyvos reikalavimams įgyvendinti, turi juos aiškinti kuo labiau atsižvelgdamas į šios direktyvos tekstą ir tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas ir laikomasi EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos (žr. minėto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 113 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 99 Reikalavimas nacionalinę teisę aiškinti aiškinti taip, kad tai būtų Bendrijos teisę atitinkantis aiškinimas, išplaukia iš pačios EB sutarties sistemos, nes jis leidžia bylas nagrinėjančiam nacionaliniam teismui pagal savo kompetenciją užtikrinti visišką Bendrijos teisės veiksmingumą (žr. minėtų sprendimų *Pfeiffer ir kt.* 114 punktą ir *Adeneler ir kt.* 109 punktą).
- 100 Vis dėlto nacionalinio teismo pareigą aiškinant ir taikant atitinkamas vidaus teisės normas atsižvelgti į direktyvos turinį riboja bendrieji teisės principai, ypač teisinio saugumo ir negaliojimo atgal principai, ir ji negali pagrįsti nacionalinės teisės aiškinimo *contra legem* (žr. 1987 m. spalio 8 d. Sprendimo *Kolpinghuis Nijmegen*, 80/86, Rink. p. 3969, 13 punktą ir minėto sprendimo *Adeneler ir kt.* 110 punktą; taip pat pagal analogiją žr. 2005 m. birželio 16 d. Sprendimo *Pupino*, C-105/03, Rink. p. I-5285, 44 ir 47 punktus).

- 101 Vis dėlto Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo principas reikalauja, kad nacionaliniai teismai pagal savo kompetenciją visus veiksmus atliktų atsižvelgdami į visą vidaus teisės sistemą ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus, siekiant užtikrinti nagrinėjamos direktyvos veiksmingumą ir priimti ja siekiamą tikslą atitinkantį sprendimą (žr. minėtų sprendimų *Pfeiffer ir kt.* 115, 116, 118 ir 119 punktus bei sprendimo *Adeneler ir kt.* 111 punktą).
- 102 Šiuo atveju, kadangi, kaip matyti iš sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktos informacijos, panašu, kad nacionalinėje teisėje įtvirtinta norma, draudžianti teisės aktus taikyti atgaline data, nebent aiškiai ir nedviprasmiškai būtų nurodyta priešingai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šiuose teisės aktuose, būtent 2003 m. Įstatyme, yra tokia nuostata, kuria remiantis šio įstatymo 6 straipsnis galėtų būti taikomas atgaline data.
- 103 Nesant tokios nuostatos, Bendrijos teisės, būtent Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimo, negalima aiškinti kaip įpareigojančio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teismą 2003 m. Įstatymo 6 straipsnį taikyti atgaline data nuo Direktyvos 1999/70 perkėlimo termino pabaigos, nes priešingu atveju nacionalinę teisę jis turėtų aiškinti *contra legem*.
- 104 Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad jeigu taikytinoje nacionalinėje teisėje yra norma, draudžianti atgaline data taikyti įstatymą, nebent aiškiai ir nedviprasmiškai būtų nurodyta priešingai, nacionalinis teismas, nagrinėjantis Direktyvą 1999/70 perkėlimo nacionalinio įstatymo pažeidimu grindžiamą ieškinį, privalo pagal Bendrijos teisę pripažinti šią nuostatą taikytina atgaline data nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos, tik jeigu šioje nacionalinėje teisėje yra tokia nuoroda kuria, remiantis ši nuostata gali būti taikoma atgaline data.

Dėl penktojo klausimo

- 105 Tuo atveju, jeigu atsižvelgęs į pirmojo klausimo atsakyme esančią informaciją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų pripažinti, kad turi kompetenciją nagrinėti ieškovų pagrindinėje byloje pareikštą tiesiogiai Direktyva 1999/70 pagrįstą ieškinį, reikia atsakyti į penktąjį klausimą, kuriuo norima sužinoti, ar darbo sąlygos bendrojo susitarimo 4 punkto prasme apima darbo sutarties sąlygas, susijusias su darbo užmokesčiu ir pensijomis.
- 106 Šiuo klausimu, kaip konstatavo Teisingumo Teismas, Taryba, priimdama Direktyvą 1999/70, kuria siekiama įgyvendinti bendrąjį susitarimą, rėmėsi EB 139 straipsnio 2 dalimi, numatančia, kad Bendrijos lygmeniu sudaryti susitarimai yra įgyvendinami EB 137 straipsnyje numatytose srityse (2007 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Del Cerro Alonso*, C-307/05, Rink. p. I-7109, 33 punktas).
- 107 Prie šių sričių EB 137 straipsnio 1 dalies b punkte minimos „darbo sąlygos“.
- 108 Reikia pripažinti, kad remiantis vien EB 137 straipsnio 1 dalies b punkto ar bendrojo susitarimo 4 punkto formuluotėmis negalima nuspręsti, ar atitinkamai šiose dviejose nuostatose numatytos darbo ar įdarbinimo sąlygos apima sąlygas, susijusias su tokiais klausimais, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjamas darbo užmokestis ir pensijos.
- 109 Šiuo atžvilgiu ta aplinkybė, kurią pabrėžė Jungtinės Karalystės vyriausybė, kad keliuose Bendrijos teisės nuostatose, kaip antai 1976 m. vasario 9 d. Tarybos direktyvos 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaugštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu (OL L 39, 1976,

p. 40), kurią iš dalies pakeitė 2002 m. rugsėjo 23 d. Tarybos ir Europos Parlamento direktyva 2002/73/EB (OL L 269, 2002, p. 15), 3 straipsnio 1 dalies c punkte, 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2000, p. 22), 3 straipsnio 1 dalies c punkte ar 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16), 3 straipsnio 1 dalies c punkte, aiškiai įvardijama, kad įdarbinimo ir darbo sąlygų sąvoka, į kurią pateikiama nuoroda šiose nuostatose, apima darbo užmokestį, neleidžia daryti išvados, jog nesant šiuo klausimu nuorodos bendrojo susitarimo 4 punkte, darbo sąlygų sąvoka šio punkto taikymo tikslais yra nesusijusi su finansiniais aspektais, nagrinėjama pagrindinėje byloje.

110 Kadangi bendrojo susitarimo 4 punkto formuluotė neleidžia atsakyti į pateiktą klausimą dėl aiškinimo, pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką reikia atsižvelgti ir į normų, kurios dalis jis yra, kontekstą, ir į tikslus (žr., be kita ko, 1983 m. lapkričio 17 d. Sprendimo *Merck*, 292/82, Rink. p. 3781, 12 punktą; 1984 m. vasario 21 d. Sprendimo *St. Nikolaus Brenneri und Likörfabrik*, 337/82, Rink. p. 1051, 10 punktą; 1999 m. spalio 14 d. Sprendimo *Adidas*, C-223/98, Rink. p. I-7081, 23 punktą ir 2007 m. birželio 7 d. Sprendimo *Britannia Alloys & Chemicals prieš Komisiją*, C-76/06 P, Rink. p. I-4405, 21 punktą).

111 Šiuo atžvilgiu, kaip yra pažymėjęs Teisingumo Teismas (minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 36 punktą), iš bendrojo susitarimo 1 punkto a papunkčio matyti, kad jo tikslas – „pagerinti darbo pagal terminuotas darbo sutartis kokybę, užtikrinant nediskriminavimo principo taikymą“. Analogiškai bendrojo susitarimo preambulės trečiojoje pastraipoje nurodyta, kad šis susitarimas „rodo socialinių partnerių siekį sukurti bendruosius pagrindus, kurie užtikrintų vienodų sąlygų taikymą pagal terminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams, apsaugant juos nuo diskriminavimo“. Direktyvos 1999/70 keturioliktoje konstatuojamojoje dalyje patikslinta, kad bendrojo susitarimo tikslas – būtent pagerinti darbo pagal terminuotas darbo sutartis kokybę, nustatant būtinausius reikalavimus ir užtikrinant nediskriminavimo principo taikymą.

- 112 Taigi bendruoju susitarimu, būtent jo 4 punktu, siekiama tikslo, kuris patenka į pagrindinius tikslus, įtvirtintus EB 136 straipsnio pirmojoje pastraipoje, Sutarties preambulės trečiojoje pastraipoje ir Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos, į kurią pateikiama nuoroda minėtoje Sutarties nuostatoje, 7 punkte ir 10 punkto pirmojoje pastraipoje, kurie susiję su gyvenimo bei darbo sąlygų gerinimu ir derama socialine darbuotojų, šiuo atveju – pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų, apsauga.
- 113 Galiausiai EB 136 straipsnio pirmojoje pastraipoje, kur apibrėžiami tikslai, į kuriuos atsižvelgdama Taryba gali EB 137 straipsnyje išvardytose srityse EB 139 straipsnio 2 dalies pagrindu sudaryti susitarimus Bendrijos lygmeniu su socialiniais partneriais, pateikiama nuoroda į 1961 m. spalio 18 d. Turine pasirašytą Europos socialinę chartiją, kurios I dalies 4 punkte numatyta visų darbuotojų teisė į „teisingą atlyginimą, garantuojantį normalų jų pačių ir jų šeimų gyvenimo lygį“ tarp tikslų, kurių Susitariančiosios Šalys išpareigojo siekti šios chartijos III dalies 20 straipsnio prasme.
- 114 Atsižvelgiant į bendrojo susitarimo tikslus, jo 4 punktą turi būti suprantamas kaip įtvirtinantis Bendrijos socialinės teisės principą, kuris neturėtų būti aiškinamas siaurai (žr. minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 38 punktą).
- 115 Kaip tvirtino *Impact* ir Komisija, bendrojo susitarimo 4 punkto aiškinimas kategoriškai, kad šio punkto prasme į „darbo sąlygų“ sąvoką neištraukiamos finansinės sąlygos, kaip antai susijusios su darbo užmokesčiu ir pensijomis, susiaurintų atitinkamiems darbuotojams teikiamos apsaugos nuo diskriminacijos apimtį ir pažeistų šiuo punktu siekiamą tikslą, nes būtų įtvirtintas skirtumas, pagrįstas darbo sąlygų pobūdžiu, nors tai visiškai neišplaukia iš šio punkto formuluotės.

- 116 Be to, kaip savo išvados 161 punkte nurodė generalinė advokatė, taip aiškinant netektų prasmės bendrojo susitarimo 4 punkto 2 dalyje pateikta nuoroda į *pro rata temporis* principą, iš esmės taikomą tik dalomoms išmokoms, t. y. išplaukiančioms iš finansinių darbo sąlygų, pavyzdžiui, susijusių su darbo užmokesčiu ir pensijomis.
- 117 Priešingai nei tvirtino Airija ir Jungtinės Karalystės vyriausybė, pirmiau pateiktos analizės negalima užginčyti remiantis Teisingumo Teismo praktika vienodo požiūrio į vyrus ir moteris srityje, kuria remiantis darbo sąlygos Direktyvos 76/207 redakcijos, galiojusios iki Direktyvos 2002/73 priėmimo, prasme neapima darbo užmokesčio (žr. 1996 m. vasario 13 d. Sprendimo *Gillespie ir kt.*, C-342/93, Rink. p. I-475, 24 punktą; 2004 m. spalio 12 d. Sprendimo *Wippel*, C-313/02, Rink. p. I-9483, 29–33 punktus ir 2005 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *McKenna*, C-191/03, Rink. p. I-7631, 30 punktą).
- 118 Iš tiesų ši Teisingumo Teismo praktika paaiškinama tuo, kad yra ir EB sutarties 119 straipsnis (EB sutarties 117–120 straipsniai pakeisti EB 136–143 straipsniais), ir direktyva dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris darbo užmokesčio srityje, t. y. būtent 1975 m. vasario 10 d. Tarybos direktyva 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo (OL L 45, 1975, p. 19).
- 119 Atsižvelgus į tai, kad tokių dvejopų teisės aktų nėra darbuotojų, dirbančių pagal terminuotas darbo sutartis, nediskriminavimo principo atžvilgiu, iš šios Teisingumo Teismo praktikos aiškinant „darbo sąlygų“ sąvoką bendrojo susitarimo 4 punkto prasme negalima kildinti jokių kriterijų.

- 120 Kalbant apie Airijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės prieštaravimus, grindžiamus EB 137 straipsnio 5 dalimi, kiek ji buvo išaiškinta 2005 m. gruodžio 1 d. Sprendimu *Dellas ir kt.* (C-14/04, Rink. p. I-10253, 38 ir 39 punktai), reikia priminti, kad Direktyva 1999/70 priimta EB 139 straipsnio 2 dalies, nukreipiančios į EB 137 straipsnį, kur išvardytos Tarybos kompetencijai priskirtinos sritys, be kita ko, įgyvendinant Bendrijos lygmeniu su socialiniais partneriais sudarytus susitarimus, pagrindu.
- 121 Pagal EB 137 straipsnio 5 dalį šio straipsnio nuostatos „netaikomas darbo užmokesčiui, teisei jungtis į asociacijas, teisei streikuoti ar teisei imtis lokautų“.
- 122 Be to, kaip Teisingumo Teismas jau nusprendė, kadangi EB 137 straipsnio 5 dalis yra nuo to paties straipsnio 1–4 dalių nukrypti leidžianti nuostata, šioje dalyje reglamentuojamos sritys turi būti aiškinamos siaurai, kad nebūtų pažeista 1–4 dalių taikymo sritis ir nebūtų užginčyti EB 136 straipsniu siekiami tikslai (minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 39 punktas).
- 123 Kiek tai susiję su išimtimi dėl EB 137 straipsnio 5 dalyje numatyto „darbo užmokesčiu“, ji paaiškinama tuo, kad nacionaliniu lygmeniu darbo užmokesčio lygis nustatomas socialinių partnerių susitarimu ir tai yra valstybių narių kompetencija šioje srityje. Šiomis aplinkybėmis buvo nuspręsta, kad tikslinga dabartinėje Bendrijos teisėje nederinti darbo užmokesčio lygio nustatymo taikant EB 136 ir paskesnius straipsnius (minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 40 ir 46 punktai).

- 124 Be to, kaip tvirtino Komisija, ši išimtis turi būti suprantama kaip apimanti priemones, unifikuojančias visas darbo užmokestį sudarančias sudedamąsias dalis arba jų dalį ir (arba) jų lygį valstybėse narėse ar minimalaus Bendrijos atlyginimo įvedimą, o tai prilygtų Bendrijos teisės kišimuisi į darbo užmokesčio nustatymą Bendrijoje.
- 125 Vis dėlto ji negali būti taikoma visais tam tikrą ryšį su darbo užmokesčiu turinčiais atvejais, kad kai kurios iš EB 137 straipsnyje numatytų sričių neprarastų didelės savo reikšmės dalies (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 41 punktą; taip pat šiuo klausimu žr. 1996 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Jungtinė Karalystė prieš Tarybą* (C-84/94, Rink. p. I-5755) dėl Tarybos kompetencijos priimti EB sutarties 118 A straipsnio (EB sutarties 117–120 straipsnius pakeitė EB 136–143 straipsniai) pagrindu 1993 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyvą 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 307, 1993, p. 18), būtent jos 7 straipsnį dėl keturių savaičių mokamų kasmetinių atostogų suteikimo).
- 126 Iš to išplaukia, kad EB 137 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta išlyga nedraudžia bendrojo susitarimo 4 punkto aiškinti kaip įpareigojančio valstybes nares užtikrinti pagal terminuotą darbo sutartį dirbantiems darbuotojams nediskriminavimo principo taikymą ir darbo užmokesčio atžvilgiu. Todėl ši išlyga darbuotojams, kaip antai ieškovams pagrindinėje byloje, netrukdo remtis šio 4 punkto 1 dalies tiesioginiu veikimu prieštaraujant mažiau palankiam vertinimui nei taikomas panašioje situacijoje esantiems pagal neterminuotą darbo sutartį dirbantiems darbuotojams darbo užmokesčio atžvilgiu nesant objektyvių priežasčių (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 42 ir 47 punktus).
- 127 Dėl minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 43–45 punktuose nurodytų motyvų pirmiau nurodytas aiškinimas nėra visiškai nesuderinamas su minėto sprendimo *Dellas ir kt.* 28–39 punktuose pateiktais argumentais.

- 128 Posėdyje Jungtinės Karalystės vyriausybė taip pat tvirtino, kad iš minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* galima daryti išvadą, jog bendrajame susitarime įtvirtintas nediskriminavimo principas susijęs tik su sudedamosiomis darbo užmokesčio dalimis, tačiau neapima jų dydžio, kurį kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos gali laisvai nustatyti pagal terminuotą darbo sutartį ir pagal neterminuotą darbo sutartį dirbantiems darbuotojams diferenciniu būdu.
- 129 Nors, kaip matyti iš minėto sprendimo *Del Cerro Alonso* 40–46 punktų ir kaip buvo priminta šio sprendimo 123 ir 124 punktuose, įvairių darbuotojo darbo užmokesčio sudedamųjų dalių dydžio nustatymas nepriskiriamas Bendrijos teisės aktų leidėjo kompetencijai ir kad tai neginčijamai priskiriama skirtingų valstybių narių kompetentingų valdžios institucijų kompetencijai, vis dėlto naudodamosi savo įgaliojimais Bendrijos kompetencijai nepriskiriamose srityse šios institucijos turi laikytis Bendrijos teisės (šiuo klausimu žr. 2007 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *International Transport Workers' Federation ir Finnish Seamen's Union*, C-438/05, Rink. p. I-10779, 40 punktą ir 2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Laval un Partneri*, C-341/05, Rink. p. I-11767, 87 punktą), įskaitant bendrojo susitarimo 4 punktą.
- 130 Iš to išplaukia, kad nustatydamas darbo užmokesčio sudedamąsias dalis ir jų dydį kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos turi pagal terminuotą darbo sutartį dirbantiems darbuotojams taikyti bendrojo susitarimo 4 punkte įtvirtintą nediskriminavimo principą.
- 131 Kiek tai susiję su pensijomis, reikia patikslinti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką dėl Sutarties 119 straipsnio, o nuo 1999 m. gegužės 1 d. – dėl EB 141 straipsnio, susijusių su vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principu darbo užmokesčio atžvilgiu, EB 141 straipsnio 2 dalies antrosios pastraipos prasme „darbo užmokesčio“ sąvoka apima pensijas, kurios mokamos dėl darbuotojo ir darbdavio darbo santykių, išskyrus pensijas, mokamas pagal teisės aktuose įtvirtintą sistemą, kuri finansuojama iš darbuotojų, darbdavių lėšų, o kartais ir viešosios valdžios institucijų lėšų labiau ne dėl darbo santykių, o dėl socialinės politikos prižasčių (žr., be kita ko, 1971 m. gegužės 25 d. Sprendimo *Defrenne*, 80/70, Rink. p. 445, 7 ir

8 punktus; 1986 m. gegužės 13 d. Sprendimo *Bilka-Kaufhaus*, 170/84, Rink. p. 1607, 16–22punktus; 1990 m. gegužės 17 d. Sprendimo *Barber*, C-262/88, Rink. p. I-1889, 22–28 punktus ir 2003 m. spalio 23 d. Sprendimo *Schönheit ir Becker*, C-4/02 ir C-5/02, Rink. p. I-12575, 56–64 punktus).

¹³² Atsižvelgus į šią Teisingumo Teismo praktiką, reikia pripažinti, kad „darbo sąlygos“ bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalies prasme apima pensijas, mokamas dėl darbuotojo ir darbdavio darbo santykių, išskyrus teisės aktuose numatytas socialinio draudimo pensijas, kurių mokėjimą labiau lemia ne tokie santykiai, o socialinės politikos priemonės.

¹³³ Tokį aiškinimą patvirtina bendrojo susitarimo preambulės penktoji pastraipa, pagal kurią susitarimo šalys „pripažįsta, kad dalykai, susiję su įstatymais įtvirtinta socialine apsauga, paliekami spręsti valstybėms narėms“ ir valstybės narės raginamos sukonkretinti 1996 m. Dublino Europos Vadovų Tarybos deklaraciją dėl užimtumo, kurioje, be kita ko, pabrėžiama, jog būtina pritaikyti socialinės apsaugos sistemas prie naujų darbo modelių ir suteikti tinkamą apsaugą tokią darbą dirbantiems žmonėms.

¹³⁴ Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, į penktąjį klausimą reikia atsakyti: bendrojo susitarimo 4 punktas aiškinamas taip, kad pagal jį darbo sąlygos apima sąlygas, susijusias su darbo užmokesčiu ir pensijomis, mokamomis dėl darbo santykių, išskyrus sąlygas dėl pensijų, išplaukiančių iš teisės aktuose numatytos socialinės apsaugos sistemos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

¹³⁵ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nagrinėjamoje byloje, išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. Pagal Bendrijos teisę, būtent veiksmingumo principą, reikalaujama, jog specializuotas teismas, kai jo prašoma remiantis pagal 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis perkėlimą užtikrinantį teisės aktą suteikta kompetencija, nesvarbu kad ji fakultatyvi, nagrinėti šio teisės akto pažeidimu pagrįstą ieškinį, pripažintų, kad turi kompetenciją nagrinėti ir tiesiogiai šia direktyva pagrįstus ieškinius laikotarpio nuo direktyvos perkėlimo termino pabaigos iki šio teisės akto įsigaliojimo dienos, atžvilgiu, jeigu paaiškėtų, kad dėl šiam ieškovui nustatytos pareigos kreiptis ir į bendrosios kompetencijos teismą pareiškiant tiesiogiai šia direktyva grindžiamą ieškinį atsirastų procesinių sunkumų ir būtų ypač sunku pasinaudoti iš Bendrijos teisinės sistemos kylančiomis teisėmis. Šiuo atžvilgiu reikalingus patikrinimus turi atlikti nacionalinis teismas.**
- 2. Prie Direktyvos 1999/70 pridėto 1999 m. kovo 18 d. sudaryto bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis 4 punkto 1 dalis yra besąlyginė ir pakankamai tiksli, kad asmuo ja galėtų remtis nacionaliniame teisme, bet taip nėra šio susitarimo 5 punkto 1 dalies atveju.**

3. EB 10 straipsnis ir 249 straipsnio trečioji pastraipa bei Direktyva 1999/70 turi būti aiškinami taip, kad valstybės narės valdžios institucija, kaip viešosios teisės reglamentuojama darbdavė, neturi teisės imtis priemonių, prieštaraujančių šiai direktyvai ir bendruoju susitarimu dėl darbo pagal terminuotą darbo sutartį siekiamam tikslui, kiek tai susiję su neleidimu piktnaudžiauti sudarant terminuotas darbo sutartis, jas pratęsiant neįprastai ilgam terminui laikotarpiu nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos iki ši perkėlimą užtikrinančio įstatymo įsigaliojimo.

4. Jeigu taikytinoje nacionalinėje teisėje yra norma, draudžianti atgaline data taikyti įstatymą, nebent aiškiai ir nedviprasmiškai būtų nurodyta priešingai, nacionalinis teismas, nagrinėjantis Direktyvą 1999/70 perkeliančio nacionalinio įstatymo pažeidimu grindžiamą ieškinį, privalo pagal Bendrijos teisę pripažinti šią nuostatą taikytina atgaline data nuo šios direktyvos perkėlimo termino pabaigos, tik jeigu šioje nacionalinėje teisėje yra tokia nuoroda, kuria remiantis ši nuostata gali būti taikoma atgaline data.

5. Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotą darbo sutartį 4 punktą reikia aiškinti taip, kad pagal jį darbo sąlygos apima sąlygas, susijusias su darbo užmokesčiu ir pensijomis, mokamomis dėl darbo santykių, išskyrus sąlygas dėl pensijų, išplaukiančių iš teisės aktuose numatytos socialinės apsaugos sistemos.

Parašai.